

Tulogdi János emlékezete 1891—1979

Dr. Csíky Gábor

Századunk első két évtizedében a Kolozsvári Tudományegyetemen a KOCH Antal alapította Ásvány-földtani tanszék vezetője SZÁDECZKY KARDOSS Gyula professzor volt. Nála működött adjunktusként SZENTPÉTERY Zsigmond, tanársegédei pedig PAPP Simon és BALOGH Ernő voltak. SZENTPÉTERY Zsigmond 1920-ban Szegedre távozott, PAPP Simon már 1911-ben megvált a tanszéktől, BALOGH Ernőt pedig 1914-ben a világháború szólította el. Rajtuk kívül a háborús évek alatt 1920-ig többen álltak a tanszék szolgálatában; így GAÁL István mint magántanár, FERENCZI István, LENGYEL Endre, XÁNTUS János mint tanársegédek. Gyakornokok voltak TULOGDI János és TÖRÖK Zoltán.

Az első világháború után Erdélyben a magyar geológusok doyenje SZÁDECZKY KARDOSS Gyula mint a bukaresti Román Földtani Intézet főgeológusa tovább dolgozott Kolozsváron az egyetemen, mellette négy lelkes középiskolai tanár, BALOGH Ernő, BÁNYAI János, TÖRÖK Zoltán és TULOGDI János geológusok, az erdélyi föld legjobb ismerői és tanítói erős hittel és helytállással nevelték és oktatták a természet és tudományai szeretetére a két világháború közötti 20 év alatt, a fiatal nemzedéket.

A SZÁDECZKY KARDOSS Gyula és CHOLNOKY Jenő tanításán felnőtt erdélyi természettudományos iskola utolsó, kimagasló geográfus-geológus egyénisége volt TULOGDI János, a Kolozsvári Tudományegyetem földrajzi tanszékének vezető professzora, aki 1979. október 1-én hunyt el. Rá emlékezünk.

TULOGDI Jánosnak hosszú élete során mindvégig a helytállás, a természet szeretete és védelmezése volt az életeszeménnyé. Tanított a középiskola és az egyetem katedráján, nevelt és oktatózott a munkásklubokban és a népi egyetemen. Több mint félszázaddal azelőtt már a természetvédelem előharcosa volt. Alapos, sokoldalú képzettségének nagy volt a varázsa: ásványok, kőzetek, ősmaradványok, növények, állatok, műemlékek, tájak, emberek, népek, nemzetiségek lexikális tudású ismerője volt. Volt tanítványa SZABÓ T. Attila, a híres erdélyi nyelvész így írt róla: „Emberséges ember, igaz tanár, példamutató nevelő”, mert, „az igazi tanár elsősorban is emberi magatartásával, példamutatásával nevel.”

TULOGDI János 1891. október 12-én született Tordán. Középiskolai és egyetemi tanulmányait Kolozsvárott végezte. 1912—14 között már egyetemi hallgató korában gyakornok az Ásvány-Földtani Intézetben, SZÁDECZKY KARDOSS Gyula professzor mellett. 1914—18 között részt vett az első világháborúban, ahol 1915-ben egész életét végigkísérő súlyos sebesülést szenvedett. Hazatérte után 1919-ben középiskolai tanári oklevelet nyert és 1945-ig a nagy múltú kolozsvári református kollégium természetrajz-földrajz tanára volt. Közben a Budapesti Tudományegyetemen 1925-ben földtan, ásványtan és földrajzból

doktori oklevelet szerzett. 1943-ban a Kolozsvári Tudományegyetemen magántanárrá habilitáltak, „Erdély földrajza” tárgyköréből, majd 1945-ben ugyanott a Bolyai Egyetem földrajzi tanszéke vezető tanárává nevezték ki, ahol egészen nyugdíjaztatásáig, 1959-ig, működött.

TULOGDI János egész életét népe hűséges és tudatos szolgálatának szentelte. Mindenekelőtt oktató-nevelő tanár volt. Élete és oktatói tevékenysége szorosan egybeforrt a hazai föld megismerésével és az ifjúság természettudományos nevelésével. Oktatói előadásaiiban azonban nem élettelen ismerethalmazt közvetített, hanem az embert körülvevő természetet, az élő és élettelen világ jelenségeit élményszerűen tudta megjeleníteni. A kolozsvári CHOLNOKY—SZÁDECZKY iskola egyik szellemi örököséeként, mint geográfus a természetföldrajz valamennyi ágazatát művelte. Foglalkozott tájfeldrajzzal, geomorfológiával, hidrológiával, barlangkutatással és néprajzzal, de geológiával és paleontológiával is. A legközelebb állt hozzá a geomorfológia és hidrológia, kedvenc területe pedig a barlangkutatás volt. Elévülhetetlen érdemeket szerzett az erdélyi földtudományos feltárásában, természeti kincsei és szépségei felfedezésében és megismertetésében. Tudományos munkásságát mintegy 300 megjelent tanulmány, könyv és népszerűsítő cikk fémjelzi. Ezek legnagyobb része Erdélyre, Kalotaszegre és Kolozsvárra vonatkoznak.

Mestere CHOLNOKY Jenő nyomdokain haladva, sokoldalú tudományos munkássága mellett, széles körű, értékes tevékenységet fejtett ki az erdélyi magyar közművelődésben is. Az egykori erdélyi kultúr-egyesületekben (Erdélyi Múzeum Egyesület, Erdélyi Kárpát Egyesület) számos ismeretterjesztő előadást tartott, melyeknek nagy része az egyesületek folyóirataiban jelent meg.

Évtizedeken át az erdélyi turista mozgalom lelkes szervezője és vezetője volt, akinek neve e mozgalomnak egy hosszú és jelentős korszakát zárta le. Bejárta Olaszországot, Franciaországot, Svájcot, Ausztriát, ahol elsősorban az Alpok barlangjait és gleccsereit tanulmányozta. Aggodalommal töltötte el a természeti környezet pusztulása, és már ezelőtt több mint 50 esztendővel szóban és írásban hirdette a természetszerető ember hitvallását, „A természetjárónak a természetvédelem előharcosának kell lennie”, és ő mindenkinél többet tett a természet védelmében. Sürgette számos terület védetté nyilvánítását és javasolta nemzeti parkok létesítését. Javasatainak nagy része azóta meg is valósult.

Mint cselekvő ember, TULOGDI János kivette részét a köz javát szolgáló munkából is. Számos társadalmi funkciót töltött be, így az Erdélyi Kárpát Egyesület alelnöke, Turista Szakosztályának elnöke, az Erdélyi Múzeum Egyesület választmányi tagja és Természettudományi Szakosztályának titkára volt.

Tudományos munkásságának elismeréseként a Magyar Földrajzi Társaság és a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat tiszteleti tagjává választotta. A Magyarhoni Földtani Társulat, melynek 1911-től kezdve, több mint 60 éven át rendes tagja volt, 1975-ben díszoklevéllel tüntette ki. 1971. októberében a Budapesten tartózkodó TULOGDI János professzort 80. születése napja alkalmából a Társulat elnöksége vendégül látta és SZÁDECZKY KARDOS Elemér akadémikus, a volt kolozsvári tanítvány köszöntötte.

TULOGDI János tanár úr elsősorban szerénységével, puritán erkölcsiségével és mélysége humánumával vívta ki magának az emberek szeretetét, tiszteletét és megbecsülését.

APÁCZAI CSERE Jánosnak erkölcsi és szellemi ajándékaiban hűségesen sáfárkodó késői utódját, TULOGDI János professzort, volt egykori kollégiumi taná-

runkat az életével egybeforró Farkas utcai ősi templom falai közül kísértük ki utolsó útjára a házsongárdi temetőbe. Szeretett tanárunk, a Bolyai Egyetem utolsó földrajz professzorának emlékét kegyelettel megőrizzük.

TULOGDI JÁNOS FÖLDTANI VONATKOZÁSÚ SZAKIRODALMI MUNKÁINAK JEGYZÉKE

(TÖVISSI József összeállítása alapján)

1. Kolozsvár környékének pleisztocén képződményei. Erdélyi Irodalmi Szemle, II. évf. 6. sz. 1924. (Doktori értekezés)
2. Erdély geológiája. Minerva könyvtár, 2. sz. 1925.
3. A csoklovinai barlang. Páztortúz, 15. sz. 1928.
4. Hunyad vármegye természeti kincsei. Magyar Nép, 28. sz. 1928.
5. Egy nagyhírű magyar természettudós, Nopca Ferenc. Páztortúz, 1933.
6. A Tordai-hasadéki Kéményseprő barlang. Erdély, 3. sz. 1935.
7. A föld tudósa, Szádeczky Kardoss Gyula. Magyar Nép, 47. sz. 1935.
8. A mezíádi Czáran barlang felfedezése. Erdély, 11—12. sz. 1935.
9. Erdély földjének kialakulása. Encián, 10. sz. 1937.
10. A Gyilkostó keletkezésének ideje. Erdély, 11—12. sz. 1937.
11. Castalia kövület. Emlékkönyv Szádeczky Kardoss Gyula emlékezetére. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadványa 1938.
12. A Tordai hasadék. Az Erdélyi Múzeum Egyesület Tordán tartott 1938. évi vándorgyűlésének emlékkönyve. Kolozsvár, 1939.
13. A Békás-szoros. Az Erdélyi Múzeum Egyesület Gyergyószentmiklóson tartott 1939. évi vándorgyűlésének emlékkönyve. Kolozsvár, 1940.
14. A cseppkövek keletkezésének gyorsasága. Természettudományi Közlöny, 10. sz. 1941.
15. A Tordai-hasadék keletkezése. Földrajzi Közlemények, 1943.
16. A révi barlang felfedezésének és feltárásának története. Erdély, 12. sz. 1943.
17. Szirénafog a Bácsli-torok cöcön felső durvamáskövéből. Múzeumi füzetek, új folyam II. 1. sz. 1944.
18. Cseppkőes barlang Körösfő alatt. Erdély, 1944.
19. Kalotaszeg földje. Erdély, 1. sz. 1946.
20. Adatok Kolozsvár környéke forrásainak ismeretéhez. A Kolozsvári Babes és Bolyai Egyetemek Közleményei. Természettudományi sorozat, II. évf. 1—2. sz. 1957.
21. A Berettyó forrásvidékének karsztjelenségei. Karszt és Barlang, I—II. 1972.